

Mensenrechten en Burgerschap

Leer kinderen kijken door een mensenrechtenbril

Tekst: Fleur Nollet

COLLEGE VOOR
DE RECHTEN
VAN DE MENS

Mensenrechten zijn een uitstekende invalshoek om te werken aan burgerschapsvorming. Denk aan het recht op onderwijs, gelijke behandeling en de vrijheid van meningsuiting. Het College voor de Rechten van de Mens ontwikkelde de toolbox Mensenrechten op School en maakte deze vrij toegankelijk voor alle scholen. Collegelid Yvonne Donders, tevens hoogleraar mensenrechten aan de Universiteit van Amsterdam, vertelt meer.

Wat is het College voor de Rechten van de Mens en wat doet het?

Yvonne: "Het College beschermt, belicht en bevordert de mensenrechten in Nederland en doet dat onder andere door het doen van onderzoek, het geven van advies en voorlichting. Je kunt er terecht met vragen over discriminatie, misstanden melden en een discriminatieklacht voorleggen. Het College voorziet de overheid van adviezen bij wetgeving en nieuw beleid. Ook rapporteert ze jaarlijks over de mensenrechtensituatie in Nederland."

En daarnaast geven jullie ook nog educatie op het gebied van mensenrechten

"Mensenrechteneducatie snijdt door het hele spectrum van wat we hier bij het College doen. Dat elk kind zich thuis voelt in het onderwijs; dat is een van de belangrijkste dingen die wij willen bevorderen op scholen. Een vorm van onderwijs waar iedereen kan meedoen en waar mensen zich bewust zijn van hun rechten en die van anderen en hoe je die beiden kan bevorderen. ⇒

“Het is niet alleen het uit je hoofd leren van een rijtje rechten, maar ook: wat betekenen mensenrechten voor mij en voor anderen?”

Interview Yvonne Donders

Yvonne Donders is *collegelid* bij het *College voor de Rechten van de Mens* en *hoogleraar mensenrechten* aan de *Universiteit van Amsterdam*.

Wij vinden het van belang dat mensen al op een hele jonge leeftijd leren over mensenrechten, maar ook leren met een mensrechtelijke benadering te werken. Het is niet alleen het uit je hoofd leren van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, maar het is ook weten: wat betekenen mensenrechten nou in mijn dagelijks leven voor mij, en voor anderen? Het gaat om kennis over mensenrechten, maar dus ook om toepassen van mensrechtelijke beginselen in de omgang met elkaar.

“Het gaat dan verder dan één docent, één les en één klas. Je integreert het in je lessen en de manier waarop je handelt.”

Dan gaat het over zaken als inclusie, participatie, respect, diversiteit. Het is niet alleen allerlei rechten hebben, claimen en weten wat de rechten zijn, maar ook wat de rechten van anderen zijn en daarmee ook kunnen acteren op school. Daar raakt het heel erg aan het burgerschaps- onderwijs en het idee daarachter.”

Waarom zijn mensenrechten een goed vertrekpunt om te werken aan burgerschapsvorming?

“De mensenrechten zijn een raamwerk dat juridisch is vastgelegd. Daardoor biedt het een duurzaam houvast. We spreken vaak over ‘waarden’. Daar kun je het met elkaar over hebben, maar

het blijft een beetje vaag. De mensenrechten laden deze waarden. Ook zijn mensenrechten niet alleen een nationaal idee, maar zijn ze universeel. Mensenrechten gaan bovendien ook over meedoen aan besluitvorming; bij het maken en ontwikkelen van beleid. Je moet vanuit de mensrechtelijke benadering aandacht hebben voor die groepen die niet vooraan staan. Dat leer je kinderen aan door mensenrechten centraal te zetten in je burgerschapsonderwijs. Je maakt kritische burgers die blijven bevragen: ‘Waarom doen we het zo en kunnen we het ook anders doen?’ ‘Waarom is de balans nu doorgeslagen naar die kant in dit dilemma en kan het de volgende keer ook anders?’.

Tot slot kunnen allerlei actuele thema’s, zoals klimaat, migratie en gezondheid, vanuit een mensenrechtenperspectief goed belicht en besproken worden. Rechtsstaat, democratie en mensenrechten hangen samen als een driehoek. Democratie is meer dan ‘de meerderheid beslist’. Iedereen moet haar rechten kunnen genieten. Maar: mijn rechten houden op waar die van jou beginnen.”

Wat bedoel je met dat laatste?

“Het is niet zo dat alleen ik rechten heb, dat zou heel makkelijk en overzichtelijk zijn. Omdat alle mensen om jou heen ook rechten hebben en iedereen het eigen recht wil genieten, kunnen rechten ook met elkaar in tegenspraak komen. Dat levert dilemma’s op, waar niet altijd een pasklare oplossing voor is. Hoe ga je daar mee om en hoe maak je keuzes? Dat moeten kinderen leren en in de praktijk oefenen. Er is geen hiërarchie aan te brengen: je kunt niet zeggen dat één recht altijd voor de ander gaat. Het vraagt per situatie kijken en nadenken; niet alleen vanuit het eigen belang, maar ook van de ander. Door mensenrechten kun die dialoog goed voeren, zonder ook te moeten zeggen: dit is de oplossing. Dat is niet vastomlijnd. De dialoog is dan al mooi; dat kweekt begrip en stimuleert denken.”

Jullie hebben ook materiaal ontwikkeld voor het onderwijs

“Het College heeft als taak om te stimuleren dat leraren en schoolleiders aandacht hebben voor mensenrechten. ⇨

Een school die vanuit mensenrechten denkt en werkt, kan veel onderwijs-thema's met elkaar verbinden, zoals inclusie, diversiteit en participatie. Daarom bieden wij twee hulpmiddelen aan de basisschool om mee aan de slag te gaan. Er is lesmateriaal ontwikkeld met Kwintessens en de *toolbox Mensenrechten op School*. Deze toolbox is ontwikkeld in samenwerking met Amnesty International, Anne Frank Stichting, Centrum voor Mondiaal Onderwijs, Defence for Children, Movies that Matter, VOS/ABB en UNICEF.

De *toolbox Mensenrechten op School* weerspiegelt de manier waarop wij naar mensenrechteneducatie kijken: het is niet alleen het leren over mensenrechten en weten welke rechten er zijn en waar zij zijn vastgelegd. Het is zeker ook het tweede deel van de toolkit: leren en werken mét mensenrechten. Dat mensenrechten ook bepalen hoe je leert, en hoe je met elkaar omgaat."

Kun je als leerkracht een beetje gemakkelijk aan de slag met die toolbox?

"Het kost niet veel tijd om hier mee aan de slag te gaan. Het is heel praktisch en handzaam. Het is niet materiaal dat je eerst helemaal moet doorploegen voor je er iets mee kan. Er zitten veel keuzes in: je hoeft het niet van A tot Z te doen. We bieden een palet aan informatie, praktische handvatten en werkvormen, waardoor je als docent of schoolleider eigen focus kunt aanbrengen.

We proberen in de toolbox de mensenrechten direct te vertalen naar praktische situaties in de school en buiten de school zodat je kinderen leert dat veel met mensenrechten te maken heeft. Een recht noemen is echt iets anders dan na te denken hoe dat recht werkt in een bepaalde situatie.

De toolbox is bedoeld voor docenten en schoolleiders om

mensenrechten echt te integreren in het onderwijs. Het beschrijft een integrale aanpak, dat goed aansluit op de aangescherpte wet burgerschapsonderwijs. Je gaat dan verder dan één docent, één les en één klas. Je integreert het in je lessen, maar ook in de manier waarop je in de school handelt."

Wat zou je als laatste nog willen meegeven?

"Je wilt echt op jonge leeftijd een basis leggen om kennis over en de basis voor mensenrechten over te brengen. Bovendien leidt aandacht voor mensenrechten op school tot betere onderlinge relaties, meer respect, samenwerking en acceptatie. Een school die vanuit mensenrechten denkt en werkt, kan van daaruit een samenhangende visie en aanpak formuleren en daar invulling aan geven. De *toolbox Mensenrechten op School* helpt daarbij."

